

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА

Отчетен доклад

за научноизследователската, учебната и финансова

дейност за 2012 г.

гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл.6, ет.5/6, тел./факс
(02)8703217

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНОТО

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегическа и оперативни) и оценка на постигнатите резултати в съответствие с мисията и приоритетите на звеното, утвърдени от ОС на БАН при структурните промени през 2010 г.

Формулираните мисия и приоритети на Института за изследване на населението и човека през 2010 г. насочват интереса и дейността на учените по посока на най-съществените социални процеси, социални промени и кризисни феномени в съвременната ситуация. Фундаменталните и приложни изследвания на едно високо научно равнище предлагат оригинални модели и решения за предизвикателствата на сложните интегративни процеси в страната и Европа. С натрупването на значими резултати през отчетния период добиват реални измерения публикуваните мисия и приоритети на Института. Цел на звеното е да осигурява поредица от оперативни дейности, целящи подпомагане дейността на държавни институции и свързани с реализация на политики в областта на демографското и личностното развитие.

Индикаторите за следването на целите и приоритетите са в реализираните научни изследвания и проекти, финансирани от бюджетна субсидия, от различни други национални институции, международни проекти, финансирани по линия на Рамковите програми, по линия на Оперативни програми и т.н. Всъщност почти всички теми на проекти продължават от предишна година, така че по линия на първи и втори приоритет относно демографската проблематика са развивани идеите както в сферата на демографското поведение, демографската криза, стареенето, така и в сферата на миграционните процеси, проблемите на раждаемостта и семейството, и също и аспекти на историческата демография.

По трети и четвърти приоритети е развивавна по-нататък психологическа проблематика, също с начало в предишни години – анализирани и изследвани са личностния потенциал, видове идентичност в контекста на интегративните процеси, особености на развитието в детска и юношеска възраст, психичното благополучие и др.

1.2. Връзка с политиките и програмите от приетите от ОС на БАН на 23.03.2009 г. „Стратегически направления и приоритети на БАН през периода 2009-2013 г.“

Формулираната цел на Института, която е да “осигурява поредица от оперативни дейности, целящи подпомагане дейността на държавни институции и свързани с реализация на политики в областта на демографското и личностното развитие”, както и реално изпълняваните научно-изследователски задачи, а и тематичната и проектна насоченост определиха конкретизиране на съответствията спрямо политиките и програмите на БАН. Така всички проекти се разделят в две политики и съответните им програми, По-конкретно към Политика 1: Науката – основна двигателна сила за развитие на националната икономика и общество, базирани на знания. Програма 1.1: Икономическо развитие, социални отношения и структури в България като страна-член на Европейския съюз., към която спадат изследвания на населението, свързани с процесите на миграция, смъртност, раждаемост, тяхната социална, етническа и религиозна характеристика и усъвършенстване на националната програма за възпроизводство на населението, идентифициране и редуциране на предразсъдъците като източник на конфликти между роми и останалото население, социално включване на възрастните хора в България, развитие на млади изследователи в областта на демографията, по-нататъшно развитие на българското участие в Европейското изследователско пространство по стареенето, исторически анализи на

миграционната политика в България, изследване на семейството в Източна Европа в контекста на европейските тенденции и др. Към тази политика и програма съответстват по-голямата част от изследвания в сферата на демографията.

Друга голяма част изследвания, проекти съответстват на Политика 3: Националната идентичност и културното разнообразие в Европа и света. Програма 3.3. Ценностната система на българското общество Към тази програма научно-изследователската дейност на Института представя изучаване на равнища и механизми на регулация на поведението на човека и създаване на методи за диагностика, на обществените процеси, междуетническите нагласи, развитието на личностна и социалната идентичност, гражданската включеност в европейски интеграционните процеси, ценностите на съвременния българин, психологическите предпоставки за учене и развитие през целия живот. и др.

1.3. Извършвани дейности във връзка с точка 1.2.

За осъществяване на научните изследвания, финансирани по бюджетна линия, а също и проектите, финансирани от различни източници са извършвани редица дейности както по линия на пряко включване на учените в планираните етапи на проектната активност, така и по линия на взаимодействия с различни институции.

Конкретен израз на предприетите действия са множество подготвени научно-изследователски и научно-практически проекти, подадени в конкурси по съответни теми и програми и пред институции. Част от тях спечелиха конкурсите през 2012, други продължават да реализират поетапните дейности.

11 научни проекта бяха подготвени в ИИНЧ и подадени пред "Фонд "Научни изследвания ", но те не бяха рецензирани и в момента са депозираны заявки за разглеждане и оценяване на проектите.

Получиха финансиране от национални институции няколко краткосрочни проекти — три от тях с ръководител проф И.Томова -за история и култура на ромите от Столична община, за издаване на специален брой на сп. Население и на специализиран брой на същото списание на ромска проблематика — съответно от Отворено общество и от Министерски съвет-администрация. Проект за оказване на психосоциална подкрепа при критично събитие с ръководител гл-асист.д-р Р.Георгиева получи финансиране от МОНМ

ФНИ финансира издаването на монографичния труд след спечелен конкурс от проф. Щ.Щерионов "Демографско развитие на българските земи през Възраждането". Финансирани от предишни години проекти от ФНИ продължават успешно реализирането си — между тях младежкия проект на етническа тематика с ръководител доц. Е.Таир, финансирани броеве на сп. Психологически изследвания, проекта с ръков. Проф Б.Димитров "Мозъчно-корово управление на спокоен стоеж при сетивен конфликт".

Миналата година стартираха и два мащабни проекта, финансирани по линия на Оперативни програми - като единият "Транснационално сътрудничество за развитие на услуга за малки и средни предприятия "психологическа интервенция и превенция на конфликта при съчетаване на семейния и професионалния живот", с ръководител доц. А. Христова е в сътрудничество с БАУЧР и с Румънска академия на науките-Институт по философия и психология, а другият "Развитие на млади изследователи в областта на демографията", е с ръководител доц. К. Борисова. Значимостта на дейностите, свързани с тези проекти се измерва пряко в практическата приложимост на резултатите от тяхното изпълнение.

Масово е участието на учените от ИИНЧ в конференции с международно участие, провеждани у нас, на които имаха възможност да представят актуални резултати от текущите си теми и проекти. Няколко участия са в други страни на международни форуми. Поради

финансови причини те са недостатъчен брой и обикновено са финансирани по линия на по-големи проекти.

1.4. Полза/ ефект за обществото от извършваните дейности по точка 1.3.

Социалното познание не притежава потенциал на пряко и бързо въздействие върху обществото и обществените отношения. Въпреки присъщите по-ниски скорости на приложимост, учените в ИИНЧ насочват по-често своето внимание и дейност в помощ на различни национални институции, различни правителствени и неправителствени организации. Преди всичко много от предвидените резултати и ефекти от проектите, финансирани по различна линия, са насочени към социалната практика, към разпространение на знания и умения сред различни възрастови и социални групи с цел по-лесно справяне в условията на криза, и за по-оптимално включване в процеси на учене през целия живот. Изследвания и анализи на промените в интензивността на демографските процеси и тяхното влияние върху броя и състава на населението; създаване на концепции относно социалното включване на възрастните хора, стратегии за преодоляване на предразсъдъците спрямо ромите, експертни оценки относно демографската политика, оценяване на проекти по етнически и демографски въпроси към МТСП. и др. са важна част, без да изчерпват изслователските и практическите усилия на представителите на департамент Демография. От своя страна учените от департамент Психология създават инструменти за проследяване динамиката на индивидуалното развитие и поведение, на социално-груповите отношения в обществото и въздействието върху тях на фактори като асоциирането с ЕС. Изработват се концепции за краткосрочно и за дълготрайно развитие на личността и социалните групи. Представят се предложения за промяна в различните сектори на обществената система, базирани върху проучването на идентификационните

процеси, ценностите, негативните тенденции в поведенческите прояви в различни възрастови и социални слоеве.

Учените и от двата департамента са търсени за участия в различни експертни оценки, експертизи, консултират национални институции, организации, граждани. Проф.Томова и доц. Христова са активни членове на НССЕИВ Проф. Димитров, проф.Пенчева участват в Националната акредитационна агенция, проф.Щерионов подготви доклад-самооценка за акредитация на специалност по линия на направлението историческа демография. Проф. Пенчева е осъществила множество значими експертни дейности — към Дневен център „Инициатива за здраве“, към РААБЕ БЪЛГАРИЯ ЕООД, Асоциация „Родители“, а съвместно с доц. Румяна Божинова участват в Междуведомствена работна група за изготвянето на междинна оценка на въздействието на националната стратегия за учене през целия живот за периода 2008 – 2013 г

Проф. Томова е изготвила различни експертизи като “Добри практики в интеграцията на роми. Случаят Каварна”, „Добри практики в интеграцията на роми. Случаят Гент” и др. под. Доц.Бакрачева и доц. Христова са участвали в десетки медийни изяви във връзка с актуални и значими социални събития, случаи, проблеми. Което е още един начин полезни знания да достигат до широки обществени маси. Доц. К.Борисова участва в работата на Междуведомствената група по демографските въпроси на МТСП, доц. Христова в изпълнителния комитет по историкодемографски изследвания на Европейската научна фондация. Гл ас. д-р Б. Александрова и гл.ас.д-р Е.Богданова реализираха Нормиране на българска адаптация на стандартен въпросник на Connors за деца 6-18 г. & WCST за деца 8-18 г

Други учени влагат конкретни усилия чрез участието си като експерти и консултанти по външни проекти в рамките на Оперативни програми и

др. Д-р Калчева участва в няколко подобни програми като напр в Разработване на програма за културна дейност и обучение по български за работа с деца-бежанци”, Европейски бежански фонд, „Разработване на наръчник за работещи с бежанци.”, доц. Борисова, доц Христова и доц Зографова са членове на Консултативния съвет по направление Човек и общество . Хабилитираните учени на звеното регулярно подготвя реценции на публикации, както са и членове в различни журита за присъждане на научни степени и академични длъжности

1.5. Взаимоотношения с институции.

Взаимоотношенията на ИИНЧ с различни национални институции, университети, неправителствени организации, експертни органи и др. са в по-голямата си част трайни многогодишни взаимодействия определяни от ползотворното сътрудничество с учените от института и с цел обмен и прилагане на техните знания и умения.

Учените от звеното са преподаватели в много университети в страната като Софийски университет “Св.Климент Охридски”, Нов Български университет, Университет за национално и световно стопанство, Пловдивски университет “Паисий Хилендарски, Военна академия, Бургаски свободен университет. Те поемат немалко курсове по свои оригинални учебни програми, както в бакалавърски, така и в магистърски програми. Цялостни бакалавърска и магистърска програми по психология бяха разработени от учени на ИИНЧ за Европейски политехнически университет в Перник, с който е подписан през 2012 г.и договор за сътрудничество.

Институтът е в добри взаимоотношения с Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси към МС (НССЕИВ), с Министерство на труда и социалната политика, с Икономическия и социален съвет към МС на РБългария, НОИ, НСИ и УНСС - с всички тези институции са провеждани различни форуми,

подготвяни са експертизи от ИИНЧ, предоставяни са становища по актуални социални проблеми. ИИНЧ сътрудничи и с Междуведомствената работна група по демографските въпроси към МТСП,

Продължава участието в предаването "Хрътките" на бТВ, в което учените участват регулярно с коментари и анализ на различни случаи. Многобройни са медийните изяви във връзка с различни проблеми на социалното развитие или актуални, а също и кризисни ситуации.

1.6. Общонационални и оперативни дейности , обслужващи държавата

1.6.1. Практически дейности, свързани с работата на национални правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др.

Във връзка с Откриване на Европейската година на активно стареене и солидарност между поколенията е осъществен цял комплекс от дейности — по-зачимите са следните: на официалното откриване от МТСП, проведено на 4.03.2012 г. в хотел „Шератон“ проф. Пенка Найденова, доц. Геновева Михова и доц. К. Борисова участват със свои доклади; учени от департамент Демография участват в 6 Кръгли маси по честването на Европейската година за активно стареене, проведени в провинцията, и по инициатива на МТСП.; Организирана и проведена е пресконференция във връзка с по-късно проведената конференция на ИИНЧ на тема „Семейство и солидарност между поколенията“ и по повод Европейската година за активно стареене; ИИНЧ, МТСП и НОИ /финансиращ събитието/ са съорганизатори на провеждането на Трети национален форум на изследователите по стареене на населението в България, с ръководител доц Г. Михова на 27.03.2012 г. в МТСП.

Провеждането на традиционната вече V-та Национална школа за докторанти и млади изследователи „Социалните науки и ролята им в

преодоляването на различен тип кризи” през май даде възможност на докторанти и млади учени да представят своите проекти пред колегите си. Школата е един от малкото форуми, специализирани по отношение участие на докторанти и е високо ефективен, създавайки възможности те да получат обратна връзка от колегията. Участници бяха 33 докторанти и млади учени, които получават и сертификат.

Важни за реализацията и изявиите на докторантите са проведените от департамент Демография докторантски семинари върху проблеми на миграцията, семейните ценности , стареенето, историко-демографски проблеми

Особено значимо събитие бе иницираната от Департамент Демография и организирана в сътрудничество с департамент Психология, Национална конференция “Семейство и солидарност между поколенията” през октомври, на която бяха изнесени доклади в сферата на актуалните проблеми на семейството и на солидарността между поколенията, взаимоотношенията между родители и деца.

1.6.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции /без Фонд “Научни изследвания”/, програми, националната индустрия и пр. - до три най-значими проекта.

1. Трети национален форум на изследователите по стареенето в България - финансиран от НОИ, Ръководител доц. д-р Г. Михова

Интеграцията и координацията на научноизследователската дейност в областта на стареенето намери израз и приложение чрез провеждането на Третия национален форум на изследователите в тази област. Чрез този механизъм се осъществява ефективно сътрудничество между създателите на научни продукти, техните продукти и финансиращите организации за посрещане на това демографско предизвикателство.

Форумът включва в мисията си анализа на състоянието на българското изследователско поле по стареенето, изясняването на приоритетите му и насоките на бъдещите проучвания относно демографския процес „стареене“ и проявлението на многостранните му последици за икономическото и социалното ни развитие. Форумът отправя послания по политиките за възрастните хора и препоръки към компетентните законотворчески и държавни институции, към структурите на гражданското общество, свързани с мотивацията им за активен живот, с осигуряването на достъп до ресурсите на обществото и балансиране на отношенията между поколенията.

2. Тема: „Развитие на млади изследователи в областта на демографията“ – BG051PO001-3.3.06-0001, финансиран по договор с МОМН и ЕСФ

/Срок: 19.03.2012-30.10.2014 г.

Ръководител:

Доц. Кремена Борисова-Маринова

Основни резултати, получени през 2012 г. :

Проектът е насочен към повишаване качеството на научния потенциал в областта на демографията у нас. В него се предвижда подкрепа за докторантите и младите учени по демография за постигане на научни резултати с високо качество, за повишаване на тяхната мотивираност за научна кариера и за успешното им интегриране в общото европейско научно пространство. В нито един университет в България не се подготвят бакалаври и/или магистри по специалността „демография“. Това налага засилване на вниманието към изграждане на такива специалисти в докторантската степен на обучение. Департамент „Демография“ на ИИНЧ при БАН е единственото научно звено в страната, което подготвя докторанти, пост-докторанти и млади учени в областта на демографията. Основната цел на проекта се осъществява в

три главни направления: подобряване на подготовката на висококвалифицирани млади изследователи, стимулиране на научната мобилност и изграждане на умения за интегриране в изследователските мрежи на единното европейско научно пространство. Изпълняваните дейности по проекта включват допълнително обучение на младите изследователи от департамент "Демография", както и подпомагане на научноизследователската им работа и подкрепа за участието им научни прояви.

- Набиране на бенефициенти за целевите групи на проекта и актуализация на плана за действие в зависимост от измененията в целевите групи и съгласуване с МОМН (Допълнителни споразумения); Осигуряване на средства за езиков курс по турски език, за работа в регионалните архиви и библиотеки на територията на страната, за научна мобилност на 1 докторант, за закупуване на специализирана литература по демография, за допълнителни месечни стипендии на докторантите от целевата група за изпълнение на научни задачи. Проведен е курс за млади учени „Разработване и управление на проекти“ с лектор доц. Татяна Томова от СУ „Кл. Охридски“ и 5 презентационни семинара на докторанти. Осигурена е публичност и прозрачност на работата по проекта: създаване и актуализация на сайт на проекта; отпечатване на рекламни материали (плакати, постер и обяви); пресконференция по проекта.

3. Тема на проект: Оказване на психосоциална подкрепа при критично събитие, финансиран по Договор № Д 01-140/ 10.05.12 с МОМН

/Срок: май 2012 – септември 2012/

Проектът имаше за цел да подготви психолозите от Националната мобилна група за психическа подкрепа към Министерството на образованието, младежта и науката за работа в критични ситуации при

бедствия и аварии и други екстрени случаи.

Обучението се проведе в следните модули:

- Превантивни и кризисни интервенции;
- Практически техники и умения при работа по време и след трагичен инцидент;
- Специфика на подкрепящото поведение при различни критични ситуации: природни бедствия и аварии, физическо и сексуално насилие, суициден риск, др.
- Диагностика и превенция на рискови състояния.

Програмата включваше 48 часа обучение и 18 часа супервизия. Курсистите получиха сертификат за успешно обучение от Института за населението и човека - БАН

Георгиева Р., Бавро Н. „Солидарност между поколенията по време на криза“ (прието за печат) за сборник „Семейство и солидарност между поколенията“

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2012 г.:

2.1. Научно постижение

Тема на проекта: “Върхови постижения” (акме) и пълноценно функциониране на човека в парадигмата на хуманистичната психология и екзистенциалната психотерапия. Бюджетна субсидия, срок: 2009 – 2012

Ръководител Гл. Асист. Д-р Росица Георгиева

Освоени резултати, получени през 2012:

Научен принос е разработването на методологията на ново между-дисциплинарно направление в „науките за човека“ – акмеологията,

изучаваща висшите постижения на човека в личностното и професионалното му израстване. Върховете постижения са „зона на развитие“ най-пълно отразяваща границите на възможното за човешкото тяло, интелект и дух при постигане на социален успех и при превъзможване на тежки екзистенциални изпитания. Върховете постижения са знакови моменти в жизнения път на човека, които са свързани както с позитивите на успеха, така и с невротични разстройства и екзистенциални кризи, предизвикани от непостигането на желаните цели и нереализирането на личностния потенциал, заложен у всеки.

Значимост за науката: от психологична гледна точка тяхното изследване е важно за разкриване на механизмите на целеполагане, развитие и управление на мотивационно-волевата сфера, изграждане на самооценката и Аз-концепцията на индивида, постигане на конгруентност между неговия Аз-образ и опита му и др.

Значимост за обществото: приложните аспекти на изследването могат да бъдат полезни в областта на кариерното развитие на индивида и персонала на организациите, ориентирани към високи социални постижения. както и в практиката на кризисната психологична интервенция и екзистенциалната психотерапия.

Георгиева Р. „Психотерапията на Карл Роджърс. Емпатичното терапевтично интервю“, „Изток-Запад“, София 2012, с.272, ISBN 978-619-125-129-6 /Монография/

Георгиева Р., Бавро Н. Хуманистичната психология и психологията на поведението – етична алтернатива“, в сборник „Етиката в българската наука“, София 2012 с. 130-138, ISBN 978-954-644-347-2

2.2. Научно-приложно постижение

Тема на проекта: Възрастните хора в България - възможности за включване в контекста на техните нагласи и потребности. Бюджетна субсидия

Ръководител: гл. асист. Д-р Стоянка Черкезова

Реализиран е анализ на неравенствата в трудовата реализация на лицата във висока възраст под въздействието на различни фактори (здраве, образователна и квалификационна подготовка, семейни ангажименти, умения и опит и др.) Направени са оценки на ефекта от наличието/липсата на достъп до правото на труд върху социалния, икономическия статус на лицата и върху общата удовлетвореност в живота. Емпиричният анализ е използван, за да се докажат някои предимства на концепцията за реалните възможности на Амартия Сен и е предложена методиката за анализ, като са адаптирани и доразвити методи на Робейнс, Бонвен и Фарвак. Направена е оценка на промените в нормативната уредба на пенсионната система от гледна точка на общата европейска политика; постигнатите ефекти за заетостта, безработицата и активността сред възрастните лица; постигнатите ефекти за сигурността в труда и отражението върху преходите от активност към неактивност. Формулирани са предложения за стратегически направления и конкретни насоки, политики, мерки и действия за усъвършенстване на публичните политики.

Значимост за науката: Доказани са някои предимства на концепцията за реалните възможности на Амартия Сен. Предложена е методика за анализ въз основа на концепцията за реални възможности на Амартия Сен, като са адаптирани и доразвити съществуващите - на Робейнс, Бонвен и Фарвак;

Значимост за обществото: Формулирани са предложения за стратегически направления и конкретни насоки, политики, мерки и действия за усъвършенстване на публичните политики.

Cherkezova, Stoyanka, Unemployed at Higher Age in Bulgaria. Between the Pension Reform and the Inclusive Employment Policies, in Ageing in Bulgaria, Marin Drinov Edition house, Sofia, 18 pages, (in the press)

Черкезова, Стоянка, Влияние на остаряването върху пенсионните и осигурителните системи в Пътна карта за европейски изследвания по стареене на населението. Приоритети и предизвикателства за България, под ред. на проф. П. Найденова и доц. Г. Михова, Акад. изд. Марин Дринов, София, 2012, стр. 224-244

Черкезова, Стоянка, Политиките за заетост за безработните от високите възрастови групи: джендър аспекти, в Новите предизвикателства пред заетостта и пазарите на труда: труд, пол, мобилност", Фондация "Център за изследвания и политики за жените", София, редактор Татяна Кметова (под печат);

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНОТО

3.2. В рамките на договори и спогодби на институтско ниво.

Институтът за изследване на населението и човека развива международно сътрудничество по линия на научно-изследователски проекти, някои от които финансирани от Рамковите програми на ЕК, други чрез субсидиране от Европейската комисия, от различни институции, съфинансирани от национални ведомства и др. Няколко проекти се реализират с финансовата помощ на международни организации.

Общо през миналата година са разработвани 9 международни проекта, като 5 приключват през 2012 година.

Официално приключи Интегрираният проект "Разнообразие и

Европейската публична сфера. Към гражданска Европа /Евросфера/, финансиран по 6 РП, чийто срок бе удължен до август 2012, /ръководител на българския екип доц д-р Зографова/. Допълнителни анализи с цел международни публикации обаче продължават в сътрудничество с Координаторът от Университета в Берген.

Продължава в сътрудничество с Университетът в Тилбург, Холандия, работата по проект Идентичност, акултурация и психологическо благополучие при малцинствените групи на български граждани от турски произход, българомохамедани и холандски граждани с турски произход с ръководител от българска страна доц. д-р Ергюл Таир – Продължава и проектът Информираност и межкултурни различия на нагласите към актуални обществени проблеми, с ръководител от българска страна на доц. Румяна Божинова и в сътрудничество с Университетът в Щат Охайо, САЩ.

През изминалата година учени работиха и по проекта ERA-AGE-2 (Европейско изследователско пространство по стареенето на населението), финансиран по 7-ма РП на ЕК. Координатор е Университетът в Шефийлд, Обединено кралство, а от българска страна ръководител е доц. Михова. Проектът приключва отчитайки и голям брой публикации – 14.

Проектът R.E.D. Rrom (Възстановяване на европейските измерения на ромския език и култура) е съ-финансиран от Европейската комисия, бюджетна субсидия, Изпълнителна агенция „Аудиовизуално образование и култура“, Столична програма „Култура“ и Институт „Отворено общество“. Ръководител на екипа по проекта е проф. И. Томова.

Участието на учените продължава и в Проект REDUPRE („Идентифициране и редуциране на предразсъдъците като източник на конфликт между роми и останалото население – сравнение на случаите

на България, Италия, Румъния и Словения“) с ръководител доц. д-р И. Томова. Той е съ-финансиран от Европейска комисия, Изпълнителна агенция „Правосъдие“, бюджетна субсидия, Столична програма „Култура“ и Институт „Отворено общество“

Започна работата по проект на тема „Транснационално сътрудничество за развитие на услуга за малките и средни предприятия „Психологическа интервенция и превенция на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот“, финансиран от Приоритетна ос 7: ТРАНСНАЦИОНАЛНО И МЕЖДУРЕГИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО, Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: BG051PO001-7.0.01 „БЕЗ ГРАНИЦИ – КОМПОНЕНТ 1“, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз Международен проект, в сътрудничество с Румънска академия на науките и БАУРЧР. Ръководител е доц. А. Христова.

Реализиран е проект „Джендърни измерения на ромското включване“ в рамките на годината, финансиран от Световната банка, с ръководител проф. Томава В този проект участваха учени и от двата департамента „Демография“ и „Психология“.

По една силна актуална и вписваща се тема в дневния ред на дискурса в българското общество бе проведено пилотно проучване „Възрастова валидизация на стандарти за ранно детско развитие и учене на деца от 0 до 3 годишна възраст“ Паралелно започна и същинското изследване на тази тема, финансиран проект /и в двете части/ от Уницеф, ръководител на българския екип гл. ас. д-р Мария Трифонова.

Успешно завърши подготовката на проект съвместно с координатор от Университета в Лозана, Швейцария по линия на Българо-Швейцарска изследователска програма, финансирана от Швейцарската национална фондация за наука. Проектът на тема „Динамичното структура на

етнически нагласи в България” беше одобрен от фондацията и ще бъде финансиран от нея със съфинансиране от МОНМ Той трябва да стартира тази пролет и е с изследователски план за три години. Ръководител доц Зографова и ко-ръководител доц. Христова от българска страна.

Международното сътрудничество и научно-изследователска дейност се развиват чрез участията на учените в Института в няколко международни научни мрежи, както и в 11 международни научни организации. Финансирането на членството в тези организации в повечето случаи е от страна на самия учен, а в някои не се изисква членски внос, т.е. няма поет членски внос от ИИНЧ. Командировки в чужбина за участие в научни прояви, конференции, работни срещи за работа по проекти, семинари, както и по организационни и административни въпроси са реализирани 16 на брой.

Участия с доклади на международни научни форуми звеното отчита 27 на брой, от които в чужбина 9.

Общо може да се приеме, че международното сътрудничество се развива в перспективни измерения и се реализира в сериозни и мащабни международни научни проекти.

Международни проекти:

1. Тема на проекта: *Restoring the European Dimensions of the Romani Language and Culture „R.E.D.-Rrom”*, Contrat commun n. 2009 – 2163 / 001 – 001 CU7 MULT7” (*Възстановяване на европейските измерения на ромския език и култура*). Финансиране: Европейска комисия, Изпълнителна агенция „Аудиовизуално образование и култура” (50%), Столична програма „Култура”, Институт „Отворено общество”, НССЕИВ към МС, бюджетни средства /срок: 2010-2014/

Ръководител: проф. Д-р Илона Томова

През 2012 г. българският екип издаде един специален брой за

историята, идентичността и културата на ромите на английски език и подготвя за печат друг извънреден брой на сп. „Население“ (на български език). Английският брой включва 3 текста за историята на ромите на Балканите в Османската империя; 5 студии и статии за конструирането на ромската идентичност и на ролята на медиите за утвърждаването и засилването на негативния образ на ромите; три текста за ромската култура на Балканите – 2 за ромската музика и 1 за ромите-поети в България. За следващия брой са подготвени един текст за ромите в социалистическа България, три текста за социалното изключване на ромите в посткомунистическия период, два текста за ромските миграции в чужбина. Извършена е теренна работа, контент анализи и изследване на документи във връзка с подготовка на нови анализи, свързани с ромския приказен фолклор и социалното изключване на ромите.

Анализът на социалното изключване на ромите е представен на международна научна конференция, съфинансирана от Европейската комисия в Брюксел, на 23.11.2012 г.

Изготвена е уеб-страница на английски език, на която се публикуват резултатите от проекта.

2. Тема на проекта:

„Транснационално сътрудничество за развитие на услуга за малките и средни предприятия „Психологическа интервенция и превенция на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот“, финансиран от Приоритетна ос 7: ТРАНСНАЦИОНАЛНО И МЕЖДУРЕГИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО, Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: BG051PO001-7.0.01 „БЕЗ ГРАНИЦИ – КОМПОНЕНТ 1“, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Ръководител доц. д-р Антоанета Христова

Резултати, получени през 2012 г.:

1. Осъществен е подробен анализ на публикации и съществуващи организационни практики в България и Румъния по състоянието, интервенцията и превенцията на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот. Събраната и анализирана информация за България, както и получените емпирични данни за организационни практики в България (с помощта на специално конструирана за целта анкета, са обобщени в Доклад „Анализ на публикации в България за състоянието, интервенцията и превенцията на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот“ (179 стр.).

2. Реализиран е обмен на експертен опит между партньорите чрез 2 работни посещения – в Румъния и в България и е създадена транснационална партньорска мрежа от експерти по интервенция и превенция на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот. Беше подписан и Договор за сътрудничество между ИИНЧ-БАН и партньорите по проекта: Институт по философия и психология, Академия на Румъния и Сдружение „Българска асоциация за управление и развитие на човешките ресурси – БАУРЧР“.

3. Създаден е инструментариум за диагностициране на проблемите при съчетаването на семейния и професионалния живот сред целева група от служители и мениджъри от МСП в България. Чрез провеждане на пилотно изследване се установява надеждността на изготвената методика, след което се валидизира и оптимизира.

4. Осигурена е публичност на проекта, посредством публикуване и постоянно актуализиране на информация по проекта на Интернет сайтовете на ИИНЧ-БАН и БАУРЧР, провеждане на пресконференция с участието на местни и национални медии, подготвени са публикации в печатни и електронни научни издания и медии.

Андреев, Б., Недева, В., Бакърджиева, Г. Съчетаване на семейния и професионалния живот. Човешки ресурси, №6/216/2012г., стр. 25-27, (2012). ISSN 1312-319X

Андреев, Б., Недева, В., Бакърджиева, Г. Интервенция и превенция на конфликта при съчетаването на семейния и професионалния живот – емпирични изследвания и организационни практики. Българска наука, №51/октомври/2012г., стр. 112-125, (2012). ISSN 1314-1031

3. Тема на проекта: Diversity and the European Public Sphere. Towards a Citizens' Europe /Разнообразие и Европейската публична сфера. Към гражданска Европа/; Финансиран проект по линия на БРП на Европейската комисия, срок: 2007-2012.

Ръководител на българския екип — доц. д-р Йоланда Зографова

Основни резултати за 2012 г.:

Подготвен е анализ в обобщителната и заключителна фаза на проекта като представени са важни за национално и за Европейско равнище теоретични и практически изводи относно факта, че гражданската готовност за включване и оползотворяване възможностите на ЕС гражданската инициатива в различни области и за оптимизиране интеграционните процеси в Съюза е ясен индикатор на това, че комуникативните канали между гражданство и Комисията функционират независимо от трудностите и забавянията. Нараства постепенно гражданският интерес и присъствие в Европейската публична сфера. От друга страна, намаляващият интерес към граждански организации показва, че вероятно са необходими иновативни форми в политиката на Европейската комисия, а и на национално равнище по посока на включване на гражданите в интеграционните процеси

Проучени и доказани са съществени зависимости между включеността на гражданското общество и нагласите му спрямо социалното разнообразие и значимостта на ЕС на индивидуално и на масово

равнище. На основата на интердисциплинарен подход – социалнопсихологичен, социологичен и културологичен са постигнати нови идеи и резултати за едни от най-актуалните сфери на социалната реалност. Представен е доклад в рамките на заключителната международна конференция на Евросфера при участие на представители на ЕК, ЕП и др. международни организации и университети в Брюксел.

Zografova, Y., Bakalova, D. and B. Mizova, 2012. Media Reporting Patterns in Europe The Cases of Construction of the EU and Reform Treaty. Javnost-The Public, Journal of the European Institute for Communication and Culture, vol. XIX, 1, pp. 67-84. ISSN 1318-3222.

Zografova, Y. and D. Bakalova, 2012. EU citizens – A Key Resource for Articulation of European Public sphere. In: /Eds./ Sicakkan, H. Linking the European Union with the Citizens. Evaluation of EU Policies Aiming to Create a Democratic European Public Sphere: <http://eurospheres.org/> ISSN 1890 – 5986 pp. 235-251.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

15 учени водят лекционна дейност като са четени 1238 ч. лекции, проведени 325 ч. упражнения и семинари, общо в 9 висши учебни заведения - СУ, Пловдивски, Варненски, Бургаски, НБУ и др. 141 специализанти са подготвени от учени от ИИНЧ чрез различни квалификационни курсове, тренинги и пр. Три програми /школи/ са проведени в Пловдив, Варна и Скопие, Македония от гл. ас. д-р Матеева.

В звеното са обучавани през 2012 - в началото са 17, в края й 16 докторанти. Три докторантури са приключили с успешни защиты.

Повечето хабилитирани учени са ръководители на докторанти: проф.

Илона Томова - 1 задочен докторант „Социология“, проф. Щелиан Щерионов- 1 редовен докторант „История на България“, проф. Марта Сугарева- 1 редовен докторант „Статистика и демография“, доц. Кремена Борисова - 1 редовен докторант и 1 задочен докторант „Статистика и демография“, доц. Татяна Коцева - 1 редовен докторант „Социология“, проф. Елиана Пенчева - 1 задочен докторант „Педагогическа и възрастова психология“, доц. Антоанета Христова - 1 редовен докторант „Социална психология“ и 1 задочен докторант , доц. Йоланда Зографова - 2-ма редовни докторанти и 1 задочен докторант „Социална психология, 1 дистанционно от САЩ, доц. Маргарита Бакрачева - 1 задочен докторант и 1 докторант на самостоятелна подготовка „Обща психология“, проф. Красимира Байчинска — 2 редовни докторанти, доц. Румяна Божинова – 2-ма задочни докторанти „Обща психология“, доц. Лидия Василева - 1 ред. докторант „Психология на труда и инженерна психология“ . Разработваните докторантски тези са в унисон с приоритетните направления в двата департамента, както и със специалностите и насочеността на научните ръководители. Те представляват тематичното разнообразие, в което са представени както дисертационни проекти в сферата на различни актуални аспекти на демографската ситуация и политика у нас, на ценностите, психичното благополучие, специфики и динамика на поколенски взаимоотношения, родителските стилове, значимостта на стреса в професионална среда и др. Все по-често докторантите са включвани в международни или национални колективни проекти, финансирани от външни източници.

5. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2012 г.

През 2012 г. в института са получени средства от бюджетна субсидия в размер на 478190 лв. От тях за заплати и осигурителни

вноски са изразходвани 408770 лв., за стипендии 52200лв., за обезщетения по КТ-13690лв. Субсидията беше крайно недостатъчна, не осигури необходимите средства за пълни заплати на назначените по щат служители. Наложиха се да бъдат заделени собствени средства, за да бъдат изплащани възнагражденията на персонала. От субсидия не са отпуснати никакви средства за издръжка. При максимално икономичен режим изплащаме разходи за консумативи, услуги и материали от собствени средства.

През годината са постъпили средства по международни програми и споразумения на стойност 210973 лв. От тях по проект „РЕД РОМ“.- 58500 лв., по проект с УНИЦЕФ-80382 лв, от проект „Джендърни измерения на ромското включване“- 47500 лв., по проект „ФЮЧЪРЕЙДЖ“- 13821.80лв. по проект „РЕДЮПРЕ“-10513лв., по проект с ЕК„Евросфера“- 256 лв. По проект с МС са получени 1000 лв.за специализирано издание на сп.“Население”,от такси на свободни и редовни докторанти-10174лв., приходи от такси за школа по психология-805,от конференция -485лв., от продажби на списания-1947 лв.

6.СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ НА ЗВЕНТОТО В ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ, ПРЕПОРЪКИ -до 1 стр.

Научната публикация е най-важният и ясен индикатор за присъствие на учените в научно-изследователското пространство. Колкото повече и с по-високо равнище са публикациите толкова повече се разширява и изследователското пространство, и колкото повече са публикациите в международни издания, толкова повече пространства се отварят за автора. Учените от ИИНЧ публикуват през 2012 г. 10 статии в източници с рефериране и индексирание и 2 под печат, като от тях 5 в източници с импакт фактор, и 2 под печат; 46 под печат и 37 статии излезли от печат в системата без рефериране и индексирание – общ

брой 95. Издадени са 4 монографии: Георгиева, Р. (2012) Психотерапията на Карл Роджерс. Емпатично терапевтично интервю, Изток-Запад, С., ISBN 978-619-125-129-6; Щерионов, Щ. Демографското развитие на българските земи през Възраждането. ВТ, 2012, 486 с. ; Щерионов, Щ. (съавтор). История на България, Т. 9. История на България 1918 – 1944. С., 2012, 839 с.; Diana Stephanova and Bozhidar DIMITROV. Computational Neuroscience: Simulated Demyelinating Neuropathies and Neuronopathies. CRC Press, Taylor & Francis Group, Boca Raton, FL. 2012, 180 p. ISBN 978-1-4665-7832-6. Публикационната активност е в съответствие с множеството реализирани проекти и текущи планови теми. Все още броят на публикации в списания с импакт фактор е малък, но е по-голям в сравнение с предишни години. Определен принос затова има и младият учен доц.д-р Елица Димитрова, реализирала 4 статии в чужди списания с импакт фактор >2 под печат и 2 публикувани, като 1 самостоятелна, а другите в съавторство. Сериозна пречка е липсата на релевантни издания по специалностите на ИИНЧ с импакт фактор в България. Действително налице са немалко списания онлайн, реферирани и с отворен достъп, което представлява добра възможност за отваряне на читателска аудитория в международен план към нашите публикации. Фактът, че и тези възможности почти не се използват може да се обясни главно с голямата натовареност на малкото на брой учени с много задачи, теми, проекти, както и с лекции поради ниското финансиране от бюджета. Това обстоятелство отнема физически време и усилия, които биха могли да се вложат в изискващия повече време процес на издаване научни публикации на чужд език.

Институтът за изследване на населението и човека при БАН издава две списания, свързани с двете основни направления на научната дейност в института - психология и демография. В тях се публикуват статии и студии, отразяващи провежданите изследвания, както и изследвания на

колеги извън БАН, в България. В списанията се публикуват статии на автори от Русия, Украйна, Естония, САЩ, Австралия, Франция, Испания и др.

Сп. „Население“ от 2012 г. то има нова редколегия и е допълнено с международен борд, рецензентски борд, нова рецензионна политика и разширен тематичен обхват.

Гл. редактор е доц. д-р Кремена Борисова-Маринова. Членове на международния борд са: проф. Дейвид Коулман (Департамент по социална политика и намеса, Университет в Оксфорд); проф. Филомена Маджино (Департамент по статистика, информатика и приложни науки, Университет във Флоренция); проф. Кийс Мандемейкърс (Международен институт по социална история, Амстердам).

Промени има в редакционната колегия на другото списание, издавано от ИИНЧ „Психологични изследвания“, с членове на международния борд, в който влизат учени от Швейцария, Австрия, Русия и Румъния – проф. Анатолий Журавльов, проф. Геролд Микула, проф. Сашо Кочанковски, проф. Ева Грийн, доц. Ана Мария Мархан.

През 2012 г. и двете списания смениха и рецензионната си политика. В техните рецензионни бордове са включени известни учени от България и чужбина. Прие се членовете на редколегията да не рецензират постъпилите материали.

Статиите в сп. „Население“ се приемат за публикация по системата за анонимно рецензиране (peer-review) с двама рецензенти. В редакцията се приемат статии на различни езици - български, английски, немски, френски, руски и т.н..

Статиите в сп. „Психологични изследвания“ се приемат за публикуване след анонимно рецензиране по системата double blind, т.е. процедурата предполага двойна анонимност (на автор и рецензент). „Психологични изследвания“ приема материали на български и английски език от България и чужбина.

През 2012 г. са излезли от печат 2 книжки на сп. „Население“: кн.

3-4/2011 и кн. 3-4/2012 г. и се подготвя за печат кн.1-2/2012 г.

Книжка 3-4/2011 г. и кн.3-4/2012 г. са специални броеве на сп. „Население“ и са реализирани по проект „Възстановяване на европейските измерения на ромския език и култура“, организиран и подпомогнат от Европейската комисия –Изпълнителна агенция за образование, аудиовизия и култура. Проектът е финансиран и подпомогнат от Столична програма „Култура“ на Столична община и се реализира в подкрепа на кандидататурата на София за Европейска столица на културата. Съставители и редактори на броевете с надслов: „Идентичност, история и култура на ромите“ са проф. д-р Илона Томова и Любомир Стойчев.

През 2012 г. в сп. „Психологични изследвания“ са подготвени и приети за печат от АИ „Проф. Марин Дринов“ 2 книжки: кн. 2/2011 и кн.1/2012 г. и е започнала подготовка за печат на кн. 2/2012 г. и кн. 1/2013 г. Те ще бъдат издадени с финансовата подкрепа на ФНИ по спечелен конкурс „Научна периодика“ с ръководител на проекта доц. д-р Антоанета Христова,

И двете списания са включени в базата данни на Central and Eastern European Online Library <http://www.ceeol.com> /Централно- и Източноевропейската онлайн библиотека. През 2012 г. в базата данни на библиотеката са качени 4 книжки на сп. Население и 21 книжки на сп. Психологични изследвания.

Библиотеката на Института има своята важна информативна функция –през 2012 г. фондът ѝ достигна общо 5827т. По вид: книги – 2942 т.; периодични издания: списания и поредици – 2842 т., от тях на електронен носител – 43 т. По език: на български език –2483 т.; на чужди езици – 3344 т.

През 2012 г. са постъпили общо 122 библиотечни документи. По начин на набавяне: покупка – 84, книгообмен – 23, дарение – 15. Текущите

периодични издания през 2012 г. са общо 20 заглавия в 62 т.

По проект „Развитие на млади изследователи в областта на демографията“. Дейност „Закупуване на специализирана литература“ са комплектувани 71 книги за 2700.80 лв. Продължава изработването и на тримесечен информационен бюлетин за новопостъпили библиотечни документи. Поддържа се постоянна изложба за новите постъпления в библиотеката.

В заключение, в Института за изследване на населението и човека е реализирана научно-изследователска дейност и проектна активност на високо равнище и със сериозни и значими резултати. Добрите резултати са видими както в широко мащабните международни, национални или на двустранното сътрудничество проекти, така и плановите, бюджетно финансирани теми, достигащи до съществени теоретични и приложни приноси, продуциращи ефективни методики, приложими в социалната практика. В едно общество ориентирано към интегриране в Европа чрез развитие на своето познание, демографията и психологията имат потенциала да оптимизират както общественото развитие, така и интегративните процеси.

Научен секретар доц. д-р Йоланда Зографова